

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ СТАНУ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

SOME ASPECTS OF EVALUATION OF THE STATE OF EMPLOYMENT IN UKRAINE

В статті розглянуто особливості працевлаштування населення в контексті рівня освіти пошукачів роботи. Визначено вплив рівня освіти на здатність до працевлаштування. Проаналізовано кількість безробітного населення за рівнем освіти. Встановлено, що на ринку праці існують диспропорції у попиті та пропозиції в працевлаштуванні через невідповідність кваліфікаційним вимогам серед пошукачів роботи та вимогами роботодавців. Визначено, що більшість населення в Україні мають вищу освіту, проте вона не відповідає сучасним вимогам, що спричиняє низьку спроможність працевлаштування населення. Визначено пріоритетні групи одержувачів профорієнтаційних послуг згідно з планами заходів з реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення. Встановлено, що державне регулювання повинно сприяти реалізації заходів, спрямованих на запобігання масовому вивільненню працівників, сприяння мобільності робочої сили та працевлаштуванню населення в регіонах з найвищими показниками безробіття.

Ключові слова: працевлаштування, державне регулювання, рівень освіти, компетентності, ринок праці, кваліфікація.

В статье рассмотрены особенности трудоустройства населения в контексте уровня образования соискателей работы. Определено влияние уровня образования на способность к трудоустройству. Проанализированы количество безработного населения по уровню образования. Установлено, что на рынке труда существуют диспропорции в спросе и предложении в трудоустройстве из-за несоответствия квалификационным требованиям среди соискателей работы и требованиями работодателей. Определено, что большинство населения в Украине имеют высшее образование, однако она не соответствует современным требованиям, влечет низкую способность трудоустройства населения. Определены приоритетные группы получателей профориентационных услуг по планам мероприятий по реализации Концепции государственной системы профессиональной ориентации населения. Установлено, что государственное регулирование должно способствовать реализации мероприятий, направленных на предотвращение массовому высвобождению работников, содействие мобильности рабочей силы и трудоустройству населе-

ния в регионах с высокими показателями безработицы.

Ключевые слова: трудоустройство, государственное регулирование, уровень образования, компетентности, рынок труда, квалификация.

The article deals with the features of employment of the population in the context of the level of education of job seekers. The influence of the educational level on the ability to work is determined. The number of unemployed people by the level of education has been analyzed. It has been established that there are disproportions in demand and supply in the labor market due to non-compliance with qualification requirements among job seekers and employers' requirements. It has been determined that the majority of the population in Ukraine has a higher education, but it does not meet modern requirements, which results in poor employment of the population. Priority groups of recipients of vocational guidance services have been identified in accordance with the plans for implementation of the Concept of the state system of professional orientation of the population. It was established that one of the priority areas of employment is the provision of high-quality social services to individuals who are not in a position to compete on the labor market on an equal footing and who need social protection. A list of specialties was determined according to the level of demand for specialists. It is proved that in today's conditions there is a reduction of the needs of employers in workers of all professional groups, the growth of employment of the workers of the simplest professions, the sphere of service and trade, reduction of employment of legislators, managers, managers. It is proved that the growth of youth unemployment due to the share of people with both higher and vocational education, the lack of a state strategy for youth employment. It has been determined that the establishment of minimum wages by law, and not through social dialogue, as in most EU countries, increases the scale of the transfer of employees to informal employment or mass layoffs. It was found that one of the factors of low employment of the population is the inconsistency of wages and qualification requirements and competencies of searchers. It has been established that state regulation should facilitate measures aimed at preventing the massive release of workers, promoting labor mobility and job placement in regions with the highest unemployment rates.

Key words: employment, state regulation, level of education, competence, labor market, qualification.

УДК 334.02

Манойленко О.В.

д.е.н., професор, директор
Навчально-науковий інститут
економіки, менеджменту
і міжнародного бізнесу
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Мох Мохамад Аль Джавад

аспірант кафедри економічного аналізу
та обліку
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Постановка проблеми. Для вирішення актуальних питань працевлаштування населення та подолання диспропорцій на ринку праці необхідним є визначення відповідності попиту та пропозиції на ринку праці. Оскільки у сучасних умовах населення та роботодавці стикаються із проблемами не відповідності кваліфікаціях працівників необхідним вимогам розвитку економіки. Так,

більшість працівників аби мати конкурентні позиції на ринку праці повинні мати дві та більше освіти, підвищення кваліфікації, яке відповідає сучасним умовам розвитку науки та техніки. Проте, формальна ознака отримання вищої освіти в сучасних умовах не гарантує підвищення конкурентоспроможності населення та підвищення рівня працевлаштування. Оскільки недостатній рівень

взаємодії бізнесу та вищих навчальних закладів призводить до не відповідності кваліфікаційних вимог роботодавців до пошукачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Серед українських дослідників проблемою оцінки диспропорцій на ринку праці та рівнем працевлаштування населення займалися такі науковці, як С.І. Бандура, В.С. Васильченко, О.В. Волкова, О.А. Грішнова, М.І. Долішній, С.П. Калініна, Ю.М. Краснов, О.В. Крушельницька, О.О. Кучинська, Е.М. Лібанова, О.Ю. Лебединська, М.М. Матюха, В.М. Новікова, В.В. Онікієнко, В.М. Петюха, І.Л.Петрова, В.А. Скуратівський та інші. Проте, не вирішеними залишаються деякі аспекти методичного забезпечення оцінки рівня працевлаштування населення за відповідними критеріями.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка стану працевлаштування населення в Україні за критерієм рівня освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Розглядаючи виробництво освітніх послуг, з одного боку, як частину процесу відтворення робочої сили, а з іншого – в якості опосередкованої здібності відтворювати предмети праці, постає питання раціонального вибору відповідності суспільних цілей засобам їх здійснення.

Взаємозалежність ринків праці та освітніх послуг відображається через низку показників та їх зміну. Внаслідок створення та функціонування ефективного економічного механізму взаємодії зазначених ринків, рівень безробіття матиме тенденцію до скорочення, рівень зайнятості до підвищення (на засадах планування обсягів державного замовлення та наявності акредитованих місць для навчання здобувачів вищої освіти за необхідними ринку праці спеціальностями, а також з урахуван-

ням потреб ринку праці в освітніх програмах підготовки фахівців), і навпаки, за умов відсутності такого механізму, рівень безробіття матиме тенденцію до підвищення (зайнятість може або не змінитись, або зменшитись). Міграція трудових ресурсів зазвичай здійснюється у пошуку вищих заробітків, або кращих умов роботи, це стосується умов навчання та одержання вищої освіти. Налагодження економічного механізму взаємодії ринків праці та освітніх послуг сприятиме підвищенню рівня освітніх програм до міжнародних стандартів якості освіти та вимог до робочої сили, що позитивно вплине на підвищення престижу вітчизняної вищої школи, рівень заробітної плати кваліфікованих спеціалістів і дозволить зменшити відтік такої робочої сили. Проте, у сучасних умовах спостерігається не відповідність компетентностям пошукачів роботи з вимогами роботодавців.

Згідно даних державної служби статистики, більшість населення в Україні мають вищу освіту, проте вона не відповідає сучасним вимогам, що спричиняє низьку спроможність працевлаштування населення (рис. 1).

Як видно з наведених даних, кількість працевлаштованого населення, яке має вищу освіту не значно збільшилось у 2017 році у порівнянні із попереднім роком (79,3 тис.осіб). Збільшився показник населення, яке має початкову загальну освіту, або не має її зовсім. Це свідчить про попит на некваліфіковану робочу силу, це найпростіші професії. Загалом спостерігається загальне зменшення працевлаштованого населення у 2017 році у порівнянні із 2016 роком.

Серед безробітного населення, освітньо-професійний рівень пошукачів роботи має тенденції до зниження (рис. 2.).

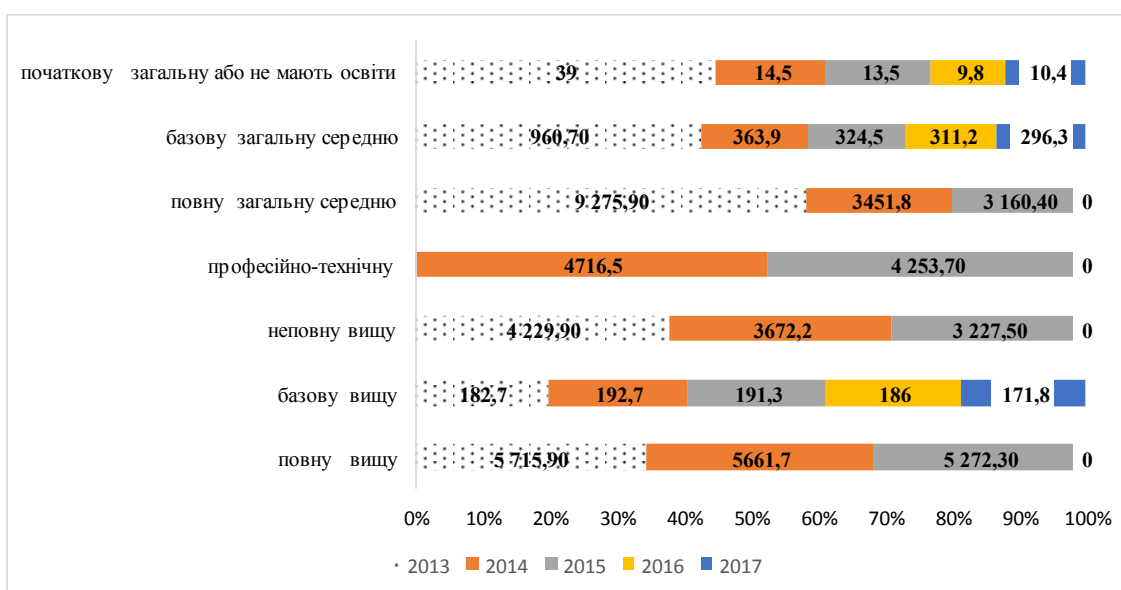

Рис. 1. Динаміка чисельності працевлаштованого населення за рівнем освіти (тис. осіб)

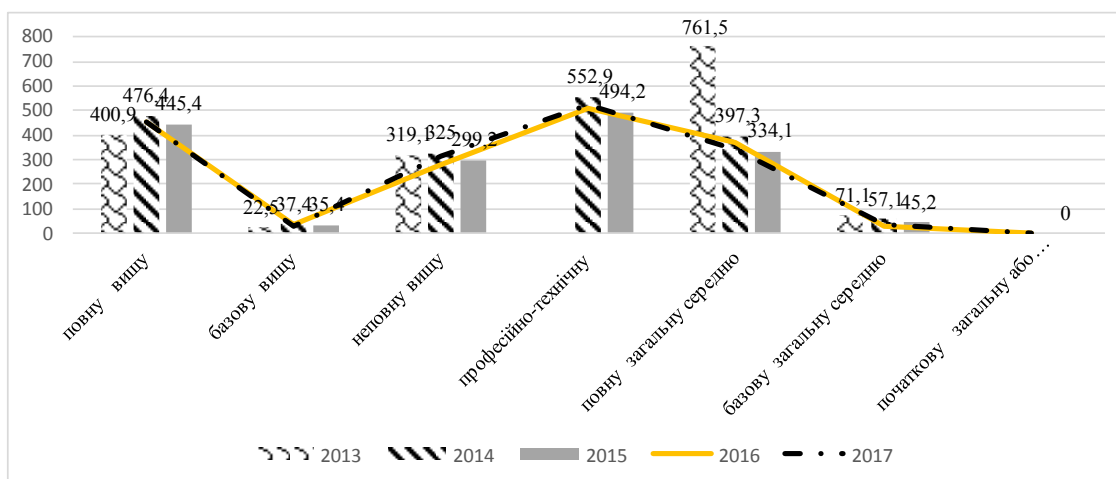

Рис. 2. Динаміка безробітного населення за рівнем освіти (тис. осіб).

Однією з найбільш гострих проблем ринку праці України є невідповідність між професійно-кваліфікаційною структурою робочої сили та якісними характеристиками вільних робочих місць. З метою сприяння забезпеченню зайнятості, підвищенню мотивації до прикладання своєї праці в Україні за професіями, які є затребуваними у реальному секторі економіки, допомоги у професійному самовизначенні, а також профілактики молодіжного безробіття державною службою зайнятості постійно проводиться масштабна профорієнтаційна робота. Профорієнтацією охоплюються не тільки громадяни, які звернулись до служби зайнятості, а й молодь, що навчається у різних навчальних закладах. Зміст профорієнтаційної роботи полягає у сприянні громадянам у виборі або зміні виду трудової діяльності чи професії; підборі підходящої роботи і працевлаштуванні відповідно до здібностей з урахуванням потреб ринку праці й інтересів роботодавців.

Служба зайнятості проводить значний обсяг роботи з професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів. У Плані заходів з реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення визначено наступні пріоритетні групи одержувачів профорієнтаційних послуг: особи з інвалідністю, молодь, яка не працює і не навчається (зокрема випускники шкіл), особи старше 45 років, особи, які відбувають покарання, незайняте населення, вивільнювані працівники [2].

Профорієнтаційні послуги протягом січня-листопада 2017 року отримали 2,7 млн. громадян, з яких 1,1 млн. осіб мали статус безробітного, у т.ч. 200,3 тис. осіб, які не мали професії або спеціальності. Крім того, профорієнтаційні послуги також отримали 878,4 тис. осіб, які навчаються у навчальних закладах різних типів, зокрема 783,1 тис. учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

За направленням державної служби зайнятості професійне навчання у січні-листопаді 2017 року

проходили 158,7 тис. безробітних, з них 35,4 тис. безробітних навчалися у центрах професійно-технічної освіти державної служби зайнятості. Професійне навчання безробітних проводилося за 163 професіями та спеціальностями. Найбільш поширеними професіями, які здобули безробітні, є: перукар, тракторист-машиніст сільськогосподарського (лісогосподарського) виробництва, кухар, електрогазозварник, оператор котельні, манікюрник, водій автотранспортних засобів, продавець, швачка, кравець, адміністратор.

Рівень працевлаштування після закінчення професійного навчання зріс з 93,2% до 95,2%, при цьому результативність професійного навчання підвищилася майже у всіх регіонах. Найвищі показники щодо рівня працевлаштування після навчання у Черкаській, Чернігівській, Закарпатській, Сумській, Вінницькій, Івано-Франківській та Хмельницькій областях (98%- 99%).

Рівень працевлаштування після закінчення професійного навчання у центрах професійно-технічної освіти (ЦПТО) зріс до 94,6%. Найвищі показники щодо рівня працевлаштування після навчання – у Херсонському, Сумському ЦПТО (98%).

Протягом січня-листопада 2017 року ваучер на навчання та підвищення кваліфікації за 36 професіями та спеціальностями отримали 1,3 тис. осіб. Найбільшу кількість ваучерів видано за спеціальностями: «психологія», «соціальна робота», «комп'ютерна інженерія», «менеджмент», «фізична реабілітація»; за професіями: «кухар», «електрогазозварник», «кондитер», «тракторист-машиніст».

У громадських та інших роботах тимчасового характеру взяли участь 226,9 тис. осіб, що на 3% більше, ніж у січні-листопаді 2016 року. Зокрема, у Луганській та Херсонській областях кількість осіб залучених до тимчасової зайнятості зросла на 11%-12%, у Донецькій області – майже вдвічі [3].

Одним із пріоритетних напрямів працевлаштування є надання якісних соціальних послуг осо-

бам, які самостійно не в змозі на рівних конкурувати на ринку праці та потребують соціального захисту. Усі особи зазначені в ст.14 Закону України «Про зайнятість населення». працевлаштування за 11 місяців 2017 року працевлаштувалися майже 166 тис. осіб з числа осіб не конкурентоздатних на ринку праці, що на 14% більше, ніж у відповідному періоді 2016 року. Зокрема, серед молодих осіб, які мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню (молодь, яка закінчила або припинила навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, яка звільнилася із строкової військової або альтернативної служби, і яка вперше приймається на роботу) на перше робоче місце працевлаштовано 2,5 тис. безробітних, що складає всього 7,3% до кількості зареєстрованих безробітних або 5,5% до зареєстрованих безробітних у віці до 35 років. Профорієнтаційними послугами були охоплені майже 378 тис. безробітних осіб цієї категорії.

Навантаження зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць (вакантних посад) у цілому по країні зменшилося зі 102 осіб на кінець червня 2016р. до 95 осіб на кінець червня 2017р.

Кількість вакансій становила в січні-жовтні 2017 р. становила 807,3 тисяч, з яких було зареєстровано з початку року 781,3 тисячу. У порівнянні з відповідним періодом минулого року кількість зареєстрованих вакансій збільшилася на 37 тисяч. При цьому, рівень укомплектування вакансій у цілому по країні зріс з 80% до 82%. Кількість вакансій у базі даних державної служби зайнятості на початок листопада 2017 року становила 57,1 тис. одиниць, що на 17 тис. одиниць більше, ніж на 1 листопада 2016 року. На 1 вільне робоче місце претендувало 6 безробітних (на 1 листопада 2016 р. – 10 безробітних). У загальній кількості вакансій кожна четверта вакансія надійшла від підприємств переробної та добувної промисловості, 16% – оптової та роздрібно-ї торгівлі. Серед професійних груп найбільша кількість вакансій – для кваліфікованих робітників з інструментом (21%), робітників з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин [4].

Це визвало зниження активності пошукачів, тобто масові скорочення лишилися позаду й на ринку немає великого напливу безробітних. За даними опитування роботодавців, у 2017 р. скорочення відбулися не більше ніж у 8% компаній. 29% компаній (в два рази більше ніж у 2016 р.) змогли дозволити собі розширення бізнесу за всіма напрямками. Це: ІТ – компанії, консалтингові компанії, що надають послуги для бізнесу, деякі банки й деякі виробничі холдинги.

Ще однією тенденцією є підвищення вимог до пошукачів без збільшення зарплатних пропозицій. Плануючи стратегію розвитку на 2017 р., більшість

роботодавців говорили, що мають намір зосередитися на більш уважному підході до оцінки ефективності персоналу й роботі з мотивацією співробітників, впровадженні антикризових програм і більш активній роботі з молодими спеціалістами. В Україні зостається невирішеною проблема створення нових робочих місць. Згідно наказу МСПУ № 611 від 23.09.2013 «Про затвердження Методики моніторингу створення нових робочих місць» визначається порядок розрахунку, збору та узагальнення показників, що характеризують чисельність осіб, прийнятих на роботу на створені нові робочі місця, та чисельність осіб, звільнених внаслідок змін в організації виробництва і праці, у розрізі адміністративно-територіальних одиниць і за видами економічної діяльності [5].

Заходами зі сприяння створенню нових робочих місць є: компенсація фактичних витрат у розмірі 50% суми нарахованого єдиного внеску; сприяння зайнятості населення під час реалізації державних цільових програм та інфраструктурних проектів; компенсація фактичних витрат у розмірі єдиного внеску при працевлаштуванні громадян, які недостатньо конкурентоспроможні на ринку праці, та громадян, які працевлаштовуються суб'єктами малого підприємництва (на нові робочі місця).

Державне регулювання повинно сприяти реалізації заходів, спрямованих на: запобігання масовому вивільненню працівників; профілактику настання страхового випадку; сприяння мобільності робочої сили та зайнятості населення в регіонах з найвищими показниками безробіття, монофункціональних містах та населених пунктах, залежних від містоутворюючих підприємств.

Державне регулювання повинно на нові робочі місця з компенсацією роботодавцю єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в 2017 р. працевлаштовано 10,5 тис. безробітних, у тому числі 4,2 тис. осіб, які недостатньо конкурентоспроможні на ринку праці та 6,3 тис. осіб, які працевлаштовані суб'єктами малого підприємництва на нові робочі місця в пріоритетних видах економічної діяльності. Започаткували власну справу за рахунок отримання виплати допомоги по безробіттю одноразово 3,6 тис. безробітних громадян. Але такий рівень працевлаштування є недостатнім для подолання проблеми безробіття .

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, проведене дослідження змін в сфері працевлаштування в сучасних умовах потреб бізнесу дозволяє зробити такі висновки [6]:

1) відсутність дієвого соціального діалогу, який стримує створення сучасного механізму регулювання працевлаштування в умовах диспропорцій освітнього рівня та компетентностей пошукачів роботи;

2) скорочення потреби роботодавців у працівниках усіх професійних груп, зростання зайнятості працівників найпростіших професій, сфери обслуговування й торгівлі, скорочення зайнятості законодавців, керівників, менеджерів;

3) невирішеності проблеми створення нових робочих місць;

4) скорочення чисельності зайнятих за рахунок сфери матеріального виробництва (в першу чергу в промисловості й будівництві) та в таких галузях невиробничої сфери, які є основою економічного розвитку держави (освіта, наука, фінанси), на транспорті та зв'язку, що зменшує економічну потужність держави;

5) збільшення працівників високої кваліфікації, які мігрують в пошуках роботи за межі України;

6) зростання молодіжного безробіття за рахунок частки осіб як з вищою, так і з професійно-технічною освітою, відсутність державної стратегії працевлаштування молоді;

7) встановлення мінімальної заробітної плати законом, а не шляхом соціального діалогу, як у більшості країн Євросоюзу, що збільшує масштаби переведення працівників на неофіційне працевлаштування або масові звільнення;

8) модернізація служб, шляхом переосмислення структури роботи з роботодавцями вищими навчальними закладами та пошукачами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Офіційний сайт державної служби статистики. [Електронний ресурс]: www.stat.gov.ua
2. Праця в Україні. Статистичний збірник. Київ, 2016. – 312 с.
3. Ринок праці у I півріччі 2016 р.: доповідь державної служби статистики України: [Електронний

ресурс]: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ11_u.htm

4. Про затвердження Методики моніторингу створення нових робочих місць: наказ Міністерства соціальної політики України від 23.09.2013 № 611. [Електронний ресурс]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1749-13>

5. Рева О. Ринок праці та систему зайнятості вже розпочали реформувати / О. Рева // КВ (Незалежне бюро новин). – 11.01.2017 р.

6. Генеральна угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2016-2017 рр. – [Електронний ресурс]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-16>

REFERENCES:

1. Official site of the State Statistics Service. – [Electronic resource]: www.stat.gov.ua
2. Labor in Ukraine. Statistical Collection (2016), Kyiv, 312 p.
3. Labor market in the first half of 2016: Report of the State Statistics Service of Ukraine: [Electronic resource]: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ11_u.htm
4. On approval of the Monitoring Method for the creation of new jobs: the order of the Ministry of Social Policy of Ukraine dated September 23, 2013 № 611. [Electronic resource]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1749-13>
5. Rev O. (2017), Rinok praci ta sistemy zaynyatosti vge rozpochali reformyvania [The labor market and employment system have already begun to reform] KV (Independent News Bureau).
6. General agreement on the regulation of the basic principles and norms of implementation of socio-economic policy and labor relations in Ukraine for 2016-2017 – [Electronic resource]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-16>.

Manoylenko O.V.

Doctor of Economic Sciences, Professor
Director of the Institute of Educational and Scientific Studies
Economics, Management and Business Interiors
National Technical University
Kharkiv Polytechnic Institute

Moch Mohamad Al Jawad

Postgraduate Student at Department
of Examintive Analysis and Review
National Technical University
Kharkiv Polytechnic Institute

SOME ASPECTS OF EVALUATION OF THE STATE OF EMPLOYMENT IN UKRAINE

To determine the urgent issues of employment of the population and to overcome the imbalances in the labor market, it is necessary to determine the matching of supply and demand in the labor market. As in modern conditions, the population and employers face the problems of non-compliance with the qualifications of employees with the necessary requirements for economic development. Thus, in order to have competitive positions in the labor market, most workers should have two or more education, qualification upgrading that meets the modern conditions of science and technology development. However, the formal sign of higher education in modern conditions does not guarantee increase in the competitiveness of the population and increase the level of employment. As the insufficient level of interaction between business and higher education establishments leads to the non-compliance of the qualification requirements of employers to the applicants. This situation on the labor market has caused the relevance of the chosen research topic.

The provisions are based on the use of scientific knowledge, empirical research in the study of the category of employment of the population, which follows from the demand and supply on the risk of labor.

The article deals with changes in the field of employment in the current conditions of business needs, which makes it possible to draw the following conclusions: the lack of effective social dialogue, which constrains the creation of a modern mechanism for regulating employment in the conditions of educational disparities and competencies of job seekers; the reduction of the needs of employers in workers of all professional groups, the growth of employment of the workers of the simplest professions, the sphere of service and trade, reduction of employment of legislators, managers, managers; the unresolved problem of creating new jobs; the reduction of the number of people employed due to the sphere of material production (first of all in industry and construction) and in such branches of the non-productive sphere, which are the basis of the economic development of the state (education, science, finance), transport and communication, which reduces the economic power of the state .

On the basis of the analysis of the employment status of the population, recommendations were made for improving the situation on the labor market, namely: increasing the number of highly skilled workers who are migrating in search of work outside Ukraine; the growth of youth unemployment at the expense of the proportion of people with both higher and vocational education, the lack of a state employment strategy for youth; the establishment of minimum wages by law, and not through social dialogue, as in most EU countries, which increases the scale of the transfer of workers to unofficial employment or mass layoffs; modernizing services by rethinking the structure of work with employers in higher education institutions and job seekers.

The article deals with the aspects of employment of the population, it is determined that there are problems in balancing supply and demand in the labor market.